

caldes no sembla haver-hi cap més cites en els dos volums. Fora d'això, només cita de «lo balle de *Les Caldes*», a. 1585 (CCandi, *Misc. Hi. Cat.* II, 80).

És clar que el poblet i el seu nom havien d'existir des de molt antic, però com que s'aplicaria a unes deus d'aigües termals, era menys susceptible d'aparèixer en la doc. agrícola, feudal, eclesiàstica i tributària: l'única conservada en els documents; fins que, després de l'Edat Mitjana, l'augment creixent del poblat, i les vicissituds de la sobirania i dependències, ja féu necessària la creació d'una batllia.

(2) *Les Escaldes* o Vilanova de *les Escaldes*, poble de l'alta Cerdanya, que forma municipi, situat entre Llivia i Dorres. Coneguda per les seves deus termals, de les quals ja he donat alguna cita a l'art. *Dorres* (C. A. Torras, IX, 150ss.). *Pron.*: *læz æskældæs*, 1959 (enq. xxiii, 93-94).

MENCIONS ANT. 1359: *Vilanova de Les Caldes* (CoDoACA XII, 85). Ponsich (*Top.*, 149) 1628 i 1632: *Les Caldes*; 1660: *Escaldes*; mentre que del nom de l'altre agregat troba 5 cites de *Vil(l)anova* (o *V. de les C., Esc.*) des de 935 a 1294 i altres del S. xvi i ss.

(3) Amb l'evolució fonètica -LD- > -ul- il·lustrada i exemplificada en *LleuresC*, 209-16 i 300; i *DECat* II, 422a39ss.: *Les Escaules*, poble de l'Alt Empordà, agre. al mun. de Boadella, a l'E. d'aquest poble, vora un subafluent de La Muga, que baixa en direcció a Pont de Molins. *Pron. mod.*: *læz æskáulæs*, oït a Maçanet i a Espolla, 1920, Casac.; id. a Boadella, 1939; a *Les Escaules* mateix, 1958 (xxii, 31). Gentilici: *æskáulæns* (poc usat), 1920.

MENCIONS ANT. Ja se cita l'any 844 com St. Martinus juxta rivum Sambuca (sense el NL) (*Cat. Car.* II, 154.16); 1002: «ecclesia Sti. Martini que est sita in loco q. d. *Calidas*, in com. Bisuldunense», butlla de Silvestre II per a la Seu de Girona (*Esp. Sagr.* XLIII, 420; Monsalv. XVII, 200); 1099: *Calles* (BABL I, 344); 1362: «ipsis *Calidis*» (*Ll. Verd.*, Alsius, 157); 1691: *Les Caules* (*Sinodals*, Monsalv., l. c.). És errònia la remissió que dona Miquel i Rossell d'un doc. del S. XII, en l'índex del *Ll. Fe. Ma.*, car es tracta d'un lloc dependent de Bna. (potser *Caldes de Montbui*).

(4) Barranc de *Les Escaldes*, al peu de *Quer-sa-bena*, a l'alt Vallespir, te. El Tec (xxiv, 55.21). Cal suposar que hi hauria alguna deu calenta, però no n'hi ha notícia concreta.

(5) En dim.: en el Bac de *Les Escaldilles*, te. de Llo (a 5 k. de (2) i a 40 de (4) hi ha una font d'aigua calenta i sulfurosa (xxiii, 34).

Completa la inf. lingüística referent a (1) l'existència del *Coll de Caldes*, prop de *Les Escaldes* en el camí d'Encamp (E. Albert, o. c., p. 42), sens dubte a l'índret on s'arriba a l'envista de *Les Escaldes*. I al (3) la cascada immediata al poble, per on raja un afl. dr. del riu del poble: se'n diu *La Caula*, i jo mateix (1939 i 1958) vaig tocar que era d'aigua calenta. Els altres parònims, evidents, acaben de comprovar que en tots aquests noms hi ha l'adj. CALDUS, -A, -UM del ll. 60

vg., en pl. femení; o sigui que en el fons tot és idèntic al nom dels pobles i establiments termals *Caldes*.

Ja en temps romans consten diverses poblacions dites *Aquae Calidae*, la més coneguda uns 120 k. al NO. de Lió; posat en abl.-loc. *Aquis Calidis*, n'hi ha 3 a la tabula de Peutinger, aquesta (II), una a Tràcia (VIIIa) i l'altra a Capadócia. Se n'assenyala una a Galícia (Tovar, *Ib. Landesk.* II, 2, 300, 308); i una altra en terra catalana, d'on la tribu estependiària dels *Aque-caldenses* (Plini III, 23); i altres de nom *Aquae Caldae*, que Ptolemeu tradueix *ἕδρατα θερμά* (II, 6.59); però no és possible identificar-ho amb el nostre (1) ni (3), ni tampoc amb el (2), com suggereix Ponsich, car aquells autors els declaren ausetans, per tant sembla tractar-se de *Caldes de Montbui* (Tovar, o. c., p. 452).

És també el que indiquen les distàncies que li assigna el geògraf de Ravenna (c. al S. v). És clar que tant el nom dels *Caldes* com el dels presents vénen d'aquesta etimologia, que en *Caldes* ha estat abreujada, prescindint de AQUAE, -IS.

L'explicació de *Es-* resta qüestió opinable.

(A) Pot ser simplement l'aglutinació parcial de l'article (com s'insinua en *E. T. C.* II, 12), que es produeix en massa en català vulgar: *tisores*, *tenalles*, *tovalles*, *les* ~ → *les estisores* etc. Invita a creure-ho el fet que aquest element *es-* manqui en l'única menció medieval de (2), en les tres del (3), i en la medieval i la del S. xvi de (1). El fet que en (3) la inicial *Es-* no aparegui en l'ús singular *La caula*, i sí en el plural *Les Escaules* també es podria interpretar en aquest sentit; però seria argument recusable: també en (1) tenim el duplicat amb *es-* i sense: *Coll de Caldes/Les Escaldes*. Pot ser que el lloc menor no se subjectés al vulgarisme, i aquest s'imposés en el del poble, dit a cada pas i per tothom, i també pot ser perquè en els dos petits topònims, oblidat l'ús balneari i termal, és on es prescindí de l'element AQUAE, més tenaç en els altres com a nom de balnearis.

(B) ¿Pensaríem, doncs, que en *Es-* hi pot haver una romanalla del ll. AQUAS, -QUIS? (etim. que potser és l'única que volia suggerir Ponsich amb aquella identificació).

Contra això sembla haver-hi una forta objecció fonètica. No sembla possible aquest esvaïment de AQU-. Però és que en aquesta mena de noms tingué primordial extensió l'ús en abl.-locatiu AQUIS. És sabut que l'abreujament del nom doble també es produí amb ommissió de l'adj.: d'AQUIS en abl. ve el nom d'*Ax-les-Thermes* a l'Alt Arieja, quasi Cerdanya (a 25 k. de (2) i de (1)); hi hagué aglutinació en el nom de *Dax*, ciutat de Gascunya (aglutinat de *ad Acs*); i que també la ciutat d'*Aix* de Provença prové de AQUIS, havent-s'hi mantingut el timbre *i* per la força significativa de la desinència de cas; a l'article *Cabó*, antigament *Caboet(s)*, he demostrat que en aquest també tenim un compost d'AQUIS: ll. vg. CAPUDAQUIS, igualment en locatiu, i infecció de la A per la significativa -IS de la desinència > *Cabodeics* > *Caboets*. I ja hem